

YENİ TÜRK DEVLETİ'NİN DIŞ İLİŞKİLERİ (1923 – 1938)

1. *Türkiye'nin modern anlamda bir millî devlet olarak uluslararası alanda meşruiyet kazanması hangi olay ile gerçekleşmiştir?*

Cevap: Türkiye'nin modern anlamda bir millî devlet olarak uluslararası alanda meşruiyet kazanması Lozan Konferansı ile gerçekleşmiştir. 1923-30 yılları arasında Türk Dış Politikası, Lozan Konferansı'nda çeşitli nedenlerle kesin olarak sonuçlandırılmamış konuların, ulusal çıkarlara uygun biçimde çözümlenmesi üzerine odaklanmıştır. Bu konular İngiltere ile Musul Sorunu, Fransa ile Kapitülasyonlar, Hatay ve diğer sorunlar, Yunanistan ile Ahali Mübadelesi olarak sıralanabilir.

2. *1. Dünya Savaşı sonrasında uluslararası ilişkilerde revizyonist olarak adlandırılan bir tutum benimsemiştir. Revizyonist tutum nedir?*

Cevap: I. Dünya Savaşı sonrasında uluslararası ilişkiler, savaşı kazanan devletlerle kaybedenler arasındaki kutuplaşma çerçevesinde şekillenmişti. Galip devletler savaş sonrası oluşturulan uluslararası düzenin devamını isterken; mağlup devletler kendilerine dikte ettirilen ve ağır şartlar taşıyan anlaşmalara tepki gösteriyorlardı. Mağlup devletler, savaş sonrası anlaşmalar çerçevesinde oluşan statükoyu değiştirmek üzere revizyonist olarak adlandırılan bir tutum benimsemişler, buna karşılık galipler kendilerinin belirlediği mevcut durumun korunmasını sağlamaya çalışarak, anti-revizyonist bir tutum benimsemişlerdir. İki savaş arası dönemde ortaya çıkan bu kutuplaşmada Türkiye, savaştan yenik çıkanlar arasında bulunmasına rağmen revizyonist bir politika izlememiştir. Türkiye'nin böyle bir tutum benimsemesinde şüphesiz, verdiği millî kurtuluş mücadelesinin zaferle sonuçlanması ve Lozan'da yapılan anlaşma ile Sèvres Antlaşması'nı geçersiz kılacak bir sonuca ulaşmasının etkisi vardır.

3. *Türk Dış Politikasının temel amaçları nelerdir?*

Cevap: İlkesel olarak gerçekçilik, hukuka bağlılık, millî siyaset, yurtta sulh cihanda sulh prensipleri ile yürütülen Türk dış politikasının temel amaçları "millî bir devlet kurmak, tam bağımsızlık, taklitçi olmayan bir demokratlaşma ve modernleşme, daha adil bir devletlerarası düzen" olarak formüle edilebilir.

ATATÜRK'ÜN DIŞ POLİTİKADAKİ UYGULAMA ESASLARI

4. *Atatürk'ün Dış Politika İlkeleri nelerdir?*

Cevap: Atatürk, modern batının gelişmişliğini örnek alıp, akılcı bir politika gütmeyen ülke menfaatlerine uygun olacağı bilinci yanında, gerektiğinde ittifak arayışına girilebileceğini ifade ederek, o dönemlerde Türkiye'nin izlediği dış politika anlayışının bütün dünya devletlerince takdir edilmesini sağlamıştır.

Atatürk'ün Dış Politika İlkeleri:

1. Gerçekçilik

2. Bağımsızlık
3. Barışçılık
4. Güven Politikası ve İttifaklar sistemi
5. Batıcılık
6. Akılcılık

5. *Atatürk'ün Dış Politika İlkelerinden olan gerçekçilik ilkesini açıklayınız?*

Cevap: Atatürkçülük her konuda olduğu gibi dış politikada da gerçekçidir. Atatürkçülükte asla hayallere kapılma yoktur. Dış politikadaki hedeflerin de diğer konularda olduğu gibi "Gerçek ve ciddi olabilmesi, milletin maddi ve manevi ihtiyaçlarında kaynaklanması gerekir. Gerçekçilik ilkesi, dogmatik değil gerçekçi olmayı, sabit fikirlere göre hareket etmemeyi, daima gerçeği aramayı gerektirir.

6. *Tam bağımsızlık ilkesi ile amaçlanan nedir?*

Cevap: Bağımsızlık ilkesi ile diğer ülkelerle olan ilişkilerde genç cumhuriyetin bağımsızlığının korunmasına özen gösterilmesi hedeflenmiştir. Osmanlı döneminin iktisadî, siyasî, malî, kısacası her yönden dışa bağımlı yönetimlerini görmüş olan yeni Türkiye'nin kurucu kadrosu için, kurulan devletin gerçek bağımsızlığı öncelikli amaçtır. Bu bağımsızlık siyasî, iktisadi, malî, askerî ve kültürel açıdan bağımsızlığı kapsıyordu ve bunlardan ödün verilemezdi. Bu ilkedeki hareketle, gerek Millî Mücadele süresince Batılı devletlerle yapılan görüşmelerde gerekse Lozan Barış görüşmeleri sonrasında, bağımsızlık ilkesine gölge düşürebilecek her konuda kararlı bir şekilde davranılmıştır.

7. *"Yurtta Sulh Cihanda Sulh" sözüyle Atatürk'ün vurgulamak istediği tema nedir?*

Cevap: Atatürk dönemi dış politikasının bir başka özelliği ise barışı esas almasıdır. Bunun en güzel örneği, Millî Mücadele yıllarında verilmiştir. Savaş ortamı içerisinde bile görüşmeler yoluyla barışın sağlanması için her türlü çaba sürdürülmüştür. Atatürk'ün barışçılığı yine onun söylediği "Yurtta Sulh Cihanda Sulh" sözüyle Türk dış politikasının bir ilkesi hâline gelmiştir. Atatürk tüm siyasî hayatı boyunca, mantık ölçüleri içerisinde asla ütopyaların peşinden koşmadan tam manasıyla gerçekçi bir dış politika anlayışı izlemiş dış politikanın iç politika ve iç huzurdan bağımsız olamayacağı düşüncesine dayalı olarak da "yurtta barış dünyada barış" ilkesini uygulamaya koymuştur. Daima barıştan yana taraf olmak, bütün dünyanın huzur ve sosyal adalet içinde olması görüşünü daima ön planda tutmak, bu nedenle de "Yurtta barış, Cihanda barış" prensibini benimsemek Atatürk'ün temel hedeflerindedir.

8. *Atatürk'ün Türk Dış Politikasında akılcılığa verdiği önemi açıklayınız?*

Cevap: "Milletimizin siyasî, sosyal hayatında, milletimizin fikri terbiyesinde de rehberimiz, ilim ve fen olacaktır." esasına uyarak Yurtta ve Dünyada barışa önemli katkısı olacak dış politikanın tertiplenmesinde ve uygulanmasında, akılcılık, bilim ve teknoloji yol gösterici

olarak alınmaktadır. Teknoloji bütün milletleri birbirine benzeten ve yaklaştıran mal ve hizmetleri gerçekleştirdiğinden milletleri birliğe ve barışa götüren önemli bir vasıttır. Ayrıca bilim, teknolojinin ulaştığı düzey milletlerin daha iyi koşullarda yaşamasına imkân verecek durumdadır. Dış politikada ve diplomasinin uygulanmasında bilim, teknolojinin Türkiye'ye getirilmesi ve yaygınlaştırılması esas amaçlardan biridir. Ayrıca bilim ve teknolojinin sağladığı esaslar, kaideler, usuller ve akılcılık dış politikamızın yürütülmesinde tek yol göstericidir.

9. Türkiye'nin 1923-1930 dönemi dış politikasının özellikleri nelerdir?

Cevap: Türkiye'nin 1923-1930 dönemi dış politikasının özelliklerini: Komşu devletlerle iyi ilişkiler kurma, sorunları barışçı yollarla çözme, Batı devletleriyle ilişkilerini güçlendirme ve Lozan Barış Antlaşması'ndan geriye kalan sorunları çözme olarak sıralayabiliriz.

10. Mustafa Kemal, cumhuriyetin kendini koruyabilmesi için ulusal ve uluslararası güvenlik önlemlerini almanın gerekliliğini görmüştü. Bu konuda alınan önlem ve tedbirler nelerdir?

Cevap: Mustafa Kemal, cumhuriyetin kendini koruyabilmesi için ulusal ve uluslararası güvenlik önlemlerini almanın gerekliliğini görmüştü. Bu bakımdan, askerî harcamalar ve ordunun modernleştirilmesi, ülkenin ekonomik yapılanması ile eş zamanlı olarak yürütülmüştür. Barışın korunması için Türkiye'nin salt kendi gücünün yetersiz kalabileceği durumlarda ülkenin güvenliğini sağlamak için uluslararası politikanın gereği olarak yürütülecek denge politikaları çerçevesinde bölgesel barışın korunması için başka devletlerle ittifaklar yaparak ülkenin güvenliğini sağlamak ilke olarak benimsendi. Barışın korunmasında gösterdiği hassasiyet, hiç de pasif bir dış politikayı ön görmemekteydi; tam tersine bunun yanında gösterilen kararlılığın, güvenlik ile ilgili hazırlıkların yapılması ile tamamlanabileceğine olan inanç, aktif bir dış politikayı da beraberinde getirdi.

LOZAN'DAN KALAN MESELELER VE BATILI DEVLETLERLE İLİŞKİLER

11. Cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye ile İngiltere arasındaki gerginlik nasıl sona ermiştir?

Cevap: Cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye ile İngiltere arasındaki gerginlik Musul sorununun çözülmesi ile son bulmuştur.

12. İngiltere kaç yılında Musul'u işgal etmiştir?

Cevap: Osmanlı topraklarının paylaşılmasını esas alan ve I. Dünya Savaşı sırasında İtilaf Devletleri arasında yapılan gizli antlaşmalar doğrultusunda İngiltere bölgeye olan ilgisini hayata geçirmiş ve Türk birliklerinin kontrolünde olan bölgeyi Mondros Mütarekesi'ne aykırı olarak 15 Kasım 1918 tarihinde işgal etmiştir. Ancak, son Osmanlı Mebusân Meclisi'nin kabul ettiği Misak-ı Milli belgesinde Musul, vatanın bir parçası sayılmış ve Anadolu'da kurulan hükümet her platformda bu bölgeyi Türkiye'den koparan

şartları içeren Sevr Antlaşması'nı tanımadığını açıklamıştır.

13. Musul sorunu, Milletler Cemiyeti konseyi tarafından kaç yılında görüşülmeye başlamıştır?

Cevap: Musul sorunu, Milletler Cemiyeti konseyi tarafından 30 Eylül 1924'te görüşülmeye başlandı. Bu görüşmeler sürerken Türk-İngiliz ilişkileri iyice gerginleşti ve Milletler Cemiyeti Türkiye ile İngiltere arasındaki sınır anlaşmazlığına, 29 Ekim 1924 Türkiye-İrak geçici sınırını tespit ederek çözüm buldu. Daha sonra sorunu çözmek üzere, ilgili devletlerle görüşmeler yapmak için bir uluslararası komisyon oluşturuldu.

14. Türkiye neden 17 Aralık 1925'te Sovyetlerle bir tarafsızlık ve saldırmazlık anlaşması imzaladı?

Cevap: Musul sorunu ile Türkiye bir kez daha Millî Mücadele döneminde olduğu gibi uluslararası platformda yalnız kaldığını ve Batılı devletlerin savaş yolu ile elde edemediklerini, baskı yolu ile elde etmeye çalıştıklarını gördü. Bu yalnızlıktan kurtulmak için 17 Aralık 1925'te Sovyetlerle bir tarafsızlık ve saldırmazlık anlaşması imzaladı.

15. Akdeniz paktı nedir?

Cevap: 1936'da İtalya'nın Balkanlar ve Orta Doğu'da tehditlerini artırması üzerine, önce Fransa'yla anlaşan İngiltere, bir İtalyan saldırısı karşısında İspanya, Yugoslavya, Yunanistan ve Türkiye'ye garanti vermiştir. İspanya'nın bu garantiyi reddetmesine karşılık, diğer devletlerle birlikte, Türkiye bu garantiyi kabul etmiştir. Ayrıca, bu üç devlet de İngiltere'ye garanti vermiştir. Bu karşılıklı garantiler sistemine Akdeniz Paktı adı verilmiştir.

16. Türkiye ile Fransa arasındaki anlaşmazlıklar cumhuriyet kurulduktan sonra hangi anlaşma/sözleşme ile çözümlenmiştir?

Cevap: Türkiye ile Fransa arasındaki meseleler Ankara Anlaşması'nın gerektirdiği komisyon çalışmaları yapılamadığı için bir müddet askıda kalmıştır. İkili ilişkiler ancak Mayıs 1926'da imzalanabilen *Dostluk ve İyi Komşuluk Sözleşmesi* ile rayına oturtulabilmiştir. Buna göre taraflar aralarındaki anlaşmazlıkları barışçı yollarla çözecekler ve taraflardan birine silahlı bir saldırı hâlinde, diğeri tarafsız kalacaktır. Bu antlaşma 18 Şubat 1926'da parafe edilmekle beraber, Fransa imzaya hemen yanaşmamış, Türkiye ile İngiltere arasındaki Musul anlaşmazlığının çözümlenmesini beklemiştir. Türkiye, Milletler Cemiyeti'nin kararını kabule karar verdikten sonra Fransa, sözleşmeyi 30 Mayıs 1926'da imzalanmıştır.

17. Fransa'ya bırakılan Suriye, Lübnan ve Sancak'taki manda yönetimi Milletler Cemiyeti tarafından kaç tarihinde tasdik edilmiştir?

Cevap: : Fransa'ya bırakılan Suriye, Lübnan ve Sancak'taki manda yönetimi Milletler Cemiyeti tarafından 29 Eylül 1923'te tasdik edilmiştir. Böylece bölgede oluşturulan bu Fransız "manda" yönetimi birtakım düzenlemelerle 1936 yılına kadar devam etmiştir.

18. Türkiye, yabancı okullar, Suriye sınırı ve Osmanlı borçları konusunda hangi devlet ile gerginlik yaşamıştır?

Cevap: Türkiye, yabancı okullar, Suriye sınırı ve Osmanlı borçları konusunda Fransa ile gerginlik yaşamıştır.

19. 1936 yılından itibaren Hatay sorununun gündeme gelmesinde etkisi olan olay nedir?

Cevap: 1936 yılından itibaren Hatay sorununun gündeme gelmesinde etkisi olan olay Fransa'nın Suriye ve Lübnan'a bağımsızlık vermesidir. Bağımsızlığını kazanan Suriye ile Hatay meselesi ve sınır meseleleri bu dönemde gündeme gelmiştir.

20. Osmanlı'nın en çok dış borcu olduğu ülke hangisidir?

Cevap: Fransa, 19. yüzyıl ve öncesinde Osmanlı'nın ticaret yaptığı önemli bir batılı ülkedir. Bundan dolayı Osmanlı'nın en çok borcu olduğu ülke Fransa'ydı. Bu dış borçların ödenmesi için 1926-1933 yılları arasında Fransa ile görüşmeler yapılmış ve ödemelerin taksitle yapılması karara bağlanmıştır. Ancak 1929'de patlak veren Dünya Ekonomik Buhranı nedeni ile ödemeler 1954'e kadar sürmüş, 1983'e kadar faiz ödenmiştir.

21. Nüfus Mübadelesi nedir?

Cevap: Lozan Barış Antlaşması imzalanmadan önce 30 Ocak 1923 tarihinde Türkiye ile Yunanistan arasında "Türk topraklarında yerleşmiş Rum Ortodoks dininden Türk uyruklularla, Yunan topraklarında yerleşmiş Müslüman dininden Yunan uyruklarının, 1 Mayıs 1923 tarihinden başlayarak, "zorunlu mübadelesine" dair sözleşme ve protokol imzalanmıştır. Tarihte ülkeler arasındaki bu tür nüfus değişimleri gönüllülük esasına dayanmışken, Türkiye ile Yunanistan arasında gerçekleştirilen bu nüfus değişimi, ilk zorunlu nüfus değişimi olarak tarihteki yerini almıştır.

22. Türkiye ile Yunanistan arasındaki nüfus mübadelesinde/ değişiminde hangi kesimler mübadele kapsamı dışında bırakılmıştır?

Cevap: Batı Trakya Türkleri ve İstanbul Rumları mübadeleye tabi olmamışlardır. Bunun dışında Orta Anadolu'da yaşayan Türkçe konuşan, Millî Mücadele döneminde Ankara Hükûmeti yanında yer alarak Papa Eftim liderliğinde Yunan işgaline ve Rum ayaklanmalarına karşı koyan Karamanlı Ortodoks Türkler de kendilerinin mübadele dışı tutulacağı fikrine sahipken, anlaşmada özellikle dinî kimliğe atıf yapılmış olması dolayısıyla mübadeleye tabi tutularak Yunanistan'a gönderilmişlerdir. Yunanistan'da mübadillerin yaşadığı uyum sürecinde, özellikle Türkçeden başka bir dil konuşmamaları âdet, gelenek, görenek ve taşıdıkları öz Türkçe isimleri ile Karamanlı Ortodoksların Yunan toplum yapısına uyumları daha da zor olmuştur. Sözleşmeye göre, elde tam olarak istatistikî bir veri olmamakla birlikte, yaklaşık 1.200.000 Ortodoks Anadolu'dan Yunanistan'a, Yunanistan'da yaşayan 500.000 Müslüman Türk de Anadolu'ya zorunlu olarak göç etmişlerdir.

23. Türk-Yunan ilişkilerinde établi (yerleşik veya oturmakta olan) meselesi olarak tarihe geçen mesele nedir?

Cevap: "1912 kanunuyla sınırlandırıldığı biçimde, İstanbul şehremaneti daireleri (İstanbul belediye sınırları) içinde 30 Ekim 1918 tarihinden önce yerleşmiş bulunan bütün Rumlar İstanbul Rumu" ve yine "1913 tarihli Bükreş Antlaşması'nın koymuş olduğu sınır çizgisinin doğusundaki bölgeye yerleşmiş bulunan Müslümanlar, Batı Trakya'da oturan Müslümanlar sayılacaklardı". Bu maddenin uygulanması ile ilgili ortaya çıkan anlaşmazlık, iki ülkeyi savaşın eşiğine kadar getirmiştir. Söz konusu anlaşmazlık Türk-Yunan ilişkilerinde établi (yerleşik veya oturmakta olan) meselesi olarak tarihe geçmiştir.

24. Türk-Yunan ilişkilerinde établi (yerleşik veya oturmakta olan) meselesi olarak tarihe geçen mesele nasıl çözümlenmiştir?

Cevap: İki ülke 10 Haziran 1930 yılında Ankara'da bir antlaşma imzalamışlardır. Antlaşmaya göre doğum yerleri ve geliş tarihleri ne olursa olsun İstanbul'da bulunan Rumlar mübadeleden muaf tutulmuşlardır. Mübadillerin ayrıldıkları ülkelerde bıraktıkları malların mülkiyet hakkı bırakılan ülkeye ait olacaktır.

25. Lozan müzakerelerinde Patrikhâne meselesi, mübadele meselesinin ele alındığı zamanda gündeme gelmiştir. Lord Curzon'un başkanlığını yaptığı Ülkeler ve Askeri Meseleler Komisyonu'nun ele aldığı Patrikhane meselesine İsmet Paşa'nın ve dolayısıyla Türkiye'nin tutumu nasıl olmuştur?

Cevap: Patrikhane meselesi Lord Curzon'un başkanlığını yaptığı Ülkeler ve Askeri Meseleler Komisyonu'nun 1 Aralık 1922 tarihli oturumunda görüşülmüştür. İsmet Paşa bu oturumda Türkiye'deki bütün Rumların mübadeleye tabi tutulmasını ve buna bağlı olarak Patrik ve Patriklik makamının da Türkiye'den çıkarılmasını istemiştir. İsmet Paşa, 12 Aralık 1922 tarihinde mübadele alt komisyonunda yapmış olduğu konuşmada: "Patrikhane önce Yunanistan'ın bağımsızlığını kazanması, sonra da sınırlarının genişlemesi için her türlü faaliyette bulunmuştur. Bugün gelinen noktanın asıl sorumlusudur" dedikten sonra, Patrikhane'nin siyasi bir kurum olduğuna dikkat çekerek, Patrikhane'nin sınır dışına çıkarılmasında ısrar etmiştir. Ancak Türkiye'nin bu teklifine Yunanistan ile birlikte diğer Avrupalı devletler de itiraz etmişlerdir.

26. İtalya'nın Mussolini önderliğindeki faşist ve şovenist söylemleri Türkiye - İtalyan ilişkilerini olumsuz anlamda etkilemiştir. Mussolini'nin özellikle "Büyük İtalya, Bizim Akdeniz" gibi kavramları kullanması Türk idarecileri ciddi anlamda rahatsız etmiştir. Böyle bir süreçte Türkiye ile İtalya arasında Anadolu sahillerine yakın ada ve adacıkların durumunu açıklığa kavuşturan bir anlaşma yapılmıştır. Bu anlaşmanın şartları nelerdir?

Cevap: 4 Ocak 1932 tarihinde iki ülke arasında Anadolu sahillerine yakın ada ve adacıkların durumunu açıklığa kavuşturan bir anlaşma yapılmıştır. Bu anlaşmaya göre,

Bodrum körfezindeki Kara adanın Türkiye'ye ait olduğu kabul edilmiş ve Meis ile kıyı arasında ve bu bölgede bulunan adacıkların adları tek tek telaffuz edilerek hangi ülkeye ait olduğu belirtilmiştir.

27. Türkiye ile Sovyetler Birliği arasındaki ilişkiler nasıl bir tarihsel süreç içerisinde başlamış ve bu ilişkiler de belirleyici faktörler neler olmuştur?

Cevap: 26 Nisan 1920'de Mustafa Kemal Paşa'nın V. İ. Lenin'e gönderdiği mektup, Türk – Sovyet ilişkilerinin başlangıç noktası kabul edilmektedir. M. Kemal'in gönderdiği bu mektupta iki hükümet arasında diplomatik ilişkilerin tesisi teklif ediliyor ve Anadolu'daki harekete Sovyetlerin destek vermesi, emperyal devletlere karşı müşterek bir mücadelenin gerekliliğinin altı çiziliyordu. Böylelikle Türk hükümetini ilk tanıyan devlet olarak Sovyetlerle ilişkiler tesisi edilmiş, özellikle 1920 yılı Temmuz'unda Moskova'da başlayan ve Ağustos'ta devam eden müzakereler Sovyet Rusya ile yakın ilişkiler kurulmasını beraberinde getirmiştir. Bu müzakereler Dışişleri Bakanı Bekir Sami Bey ve Sovyet Rusya Dış İlişkiler Komiseri Çiçerin idaresinde yürütülmüştür. Her ne kadar bu ilk dönemde istenilen diplomatik ilişkiler kurulamamışsa da Sovyetlerin Türkiye'yi tanıyan ilk ülke olması bununla birlikte Mustafa Kemal'in bu ilişkilerin gelişmesi için gösterdiği gayret ve bunun sonucunda Sovyetlerin yardımını alması önemli bir husustur.

28. Türkiye ile Sovyetler arasında ilişkilerde önemli bir dönüm noktasını oluşturan ve 17 Aralık 1925'te Türkiye ile Sovyetler Birliği arasında imzalanan "Dostluk ve Saldırmazlık antlaşması"nın önemini ve iki ülke arasındaki ilişkileri nasıl etkilediğini açıklayınız?

Cevap: Bu antlaşma için teklif Sovyet Rusya'dan gelmişti. Üç yıl için imzalanmış olan bu antlaşmaya göre taraflardan birine, bir veya birkaç devlet tarafından yöneltilen bir askeri hareket halinde diğeri tarafsız kalacak ve taraflardan hiçbiri birbirlerine saldırmayacakları gibi birbiri aleyhine yönelen ittifak veya siyasi anlaşmalara katılmayacaklardı. Türkiye için olduğu kadar, Türkiye'nin Batılılara katılmasından duyduğu endişe bakımından Sovyet Rusya için de tatmin edici olan bu anlaşmaya göre Türkiye, Rusya'ya bilgi vermeden ve bazı halde de onun rızasını almadan Batı devletlerinden herhangi birisiyle anlaşma yapmayacaktı. Bu antlaşma 1929'da yeni bir hüküm eklenerek yenilenmiştir. Buna göre, taraflar karadan ve denizden komşu buldukları devletlerle birbirlerine danışmaksızın herhangi bir siyasi anlaşma yapmama esasını kabul etmişler ve söz konusu anlaşma 1945 Mart'ında Sovyetler Birliği tarafından feshedilinceye kadar yürürlükte kalmıştır.

29. 1930- 1933 yılları arasında özellikle İtalya ve Almanya'nın yayılmacı politikalar izlediği ve dış politikada şovenist bir söylem geliştirdikleri bilinmektedir. Böyle bir tarihsel süreçte Balkan Devletleri ile Türkiye arasında "Balkan Paktı" imzalanmıştır. Bu pakt hangi ülkeler arasında, kaç yılında imzalanmış ve ne gibi taahhütleri içermektedir?

Cevap: 1933 yılında Almanya'da Nazi (Nasyonal Sosyalist) Partisi'nin iktidara gelmesi, Avrupa'da revizyonist gelişmelere zemin hazırlamıştır. Balkanlardaki Alman ve İtalyan baskısı giderek artmış, Arnavutluk İtalya'nın kontrolü altına girmişti. Bu durumda Balkanlarda Türkiye'nin önderliğini yaptığı statükocu devletler, aralarında yaptıkları ikili anlaşmaları birleştirerek dört devletin katılımıyla 9 Şubat 1934 tarihinde "Balkan Paktı"nı imzalamışlardır. Paktı imzalayan ülkeler, Türkiye, Yugoslavya, Yunanistan ve Romanya'dır. Bu antlaşma ile Türkiye- Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya sınırlarını karşılıklı olarak garanti ediyorlar, birbirlerine danışmadan herhangi bir Balkan devletiyle birlikte bir siyasi harekette bulunmamayı ve herhangi bir siyasi anlaşma yapmamayı taahhüt ediyorlardı.

30. Balkan Antantı, hangi gelişme ile fiilen sona ermiştir?

Cevap: Balkan Antantı (antlaşması, ittifakı), Almanya ve İtalya'nın saldırgan bir tutum izlemeye başlaması üzerine, mevcut sınırları korumak amacıyla 1934'de Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya arasında imzalanmıştır. Kısa bir süre sonra, Yugoslavya'nın İtalya, Romanya'nın da Alman yanlısı politika izlemeye başlamaları üzerine amacından sapmış, II. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla da sona ermiştir.

DOĞULU DEVLETLERLE İLİŞKİLER VE SADABAT PAKTI

31. Sadabad Paktı kaç tarihinde hangi ülkeler arasında imzalandı?

Cevap: 1937 yılında İran ile Türkiye arasında çeşitli konularda iş birliğini amaçlayan anlaşmaların imzalanmasından sonra Orta Doğu'da Türkiye'nin faaliyetleri artmıştır. 7 Nisan 1937'de Mısır ile bir Dostluk Anlaşması imzalanmış, nihayet, İran ile Irak arasındaki sınır anlaşmazlıkları Türkiye'nin gayretiyle ortadan kalkmıştır. Bu esnada, Afganistan da anlaşmaya katılacağını bildirince, 8 Temmuz 1937'de Tahran'da Sadabad Sarayı'nda Türkiye-İran-İrak ve Afganistan arasında Sadabad Paktı adını alan anlaşma imzalandı.

32. Sadabad Paktı'nda alınan kararlar nelerdir?

Cevap: 5 yıl süreyle imzalanan bu anlaşmayla taraflar; Milletler Cemiyeti ve Briand-Kellog Paktına bağlı kalmayı, birbirlerinin içişlerine karışmamayı, ortak sınırlara saygı göstermeyi, birbirlerine karşı herhangi bir saldırıya girişmemeyi taahhüt ediyorlardı. Öte yandan bu ittifak karşılıklı yardım ve askerî yükümlülükler içermiyordu. Böylece Türkiye, batıda ve doğuda bir güvenlik sistemi kurmuş ve kendisi için önemli olan bu iki bölgede barış politikasını kuvvetlendirmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrasına kadar varlığını sürdüren Pakt, 1955'te Bağdat Paktı'nın kurulması üzerine önemini yitirecektir. 1979 yılında Afganistan'da kurulan yeni rejim ve 1980 tarihinde yaşanan İran-İrak Savaşı Pakt'ı ortadan kaldıran gelişmeler olacaktır.

TÜRKİYE'NİN MİLLETLER CEMİYETİ'NE GİRİŞİ

33. *Türkiye'nin Milletler Cemiyeti'ne girişi nasıl gerçekleşmiştir?*

Cevap: Türkiye'nin Mustafa Kemal önderliğinde yürüttüğü çok taraflı dış politika, Misak-ı Milli konusunda Lozan'da tam anlamıyla tatmin olmasa da savaş sonrası dünya düzeninde hoşnut ülkeler arasında, yani statükocu devletler safında yer alıyordu. Türkiye sorunlarını karşılıklı görüşmeler ve uluslararası mutabakatla gerçekleştirme yolunu seçiyordu. İki savaş arası dünyada Milletler Cemiyeti ilkelerinin ihlal edildiği bir ortamda, Türkiye'nin barışçı tavrı Batılı ülkelerin, özellikle de İngiltere'nin takdirini kazanıyordu. Ayrıca Türkiye, 1928 tarihli Briand-Kellogg Misakını imzalamış ve silahsızlanma konferansına da katılmıştı. Türkiye'nin cemiyete girişi, anılan bu gelişmeler sonrasında, İspanya temsilcisinin girişimi ve Yunan temsilcinin desteği üzerine, üyelerin çoğunluğunun 6 Temmuz 1932'de Genel Kurula sunduğu önerenin oy birliğiyle kabulüyle gerçekleşmiştir. Süreç, 18 Temmuz 1932 yılında Genel Kurulun oy birliğiyle aldığı kararla tamamlanmıştır. Dış politikasını Milletler Cemiyeti'ne üye olmadığı süreçte bile Cemiyetin ilkeleri doğrultusunda belirleyen ve uygulayan Türkiye, üye olduğunda da Cemiyet misakına sadık kalmış ve Cemiyetin kararlarını özenle uygulamaya çalışmıştır.

MONTRÖ BOĞAZLAR SÖZLEŞMESİ

34. *Montrö Sözleşmesi'nin Önemi nedir?*

Cevap: Montrö Boğazlar Sözleşmesi Türk-Sovyet ilişkilerinde ayrılığın ilk adımını oluşturmuştur. Türkiye'nin Rusya ve İngiltere ile ilişkilerinde yeni gelişmelerin başlangıcı olmuş, Türkiye eski dostu Sovyetler Birliği'nden çok yeni dostu İngiltere'ye bağlanmıştır. Montrö Konferansı'nda gerçekleşen Türk-İngiliz yakınlaşması konferansta en önemli gelişmelerden biri olmuştur. İngiltere'nin rızası olmasaydı Boğazlarla ilgili değişikliklerin kabulü bu derece hızlı ve mümkün olamazdı. İngiltere'nin Türkiye'ye karşı bu yakın davranışı İtalya'nın Doğu Akdeniz'de ortaya çıkardığı tehditten doğmuştur. Bu nedenle İngiltere, Türkiye'yi kendi tarafına çekmek istemiştir.

35. *Lozan'da kurulan boğazlar komisyonunun kaldırılması ve boğazlar üzerinde kesin egemenliğin sağlandığı anlaşmanın adı nedir?*

Cevap: Lozan'da kurulan boğazlar komisyonunun kaldırılması ve kesin egemenliğin sağlandığı anlaşmanın adı Montrö Sözleşmesi'dir.

36. *Montrö Boğazlar Sözleşmesi'nin Türkiye'ye sağladığı yararlar nelerdir?*

Cevap: Türkiye'nin gerektiğinde boğazları silahlandırabilmesi, Doğu Akdeniz'de Türkiye'nin uluslararası güç dengesindeki öneminin artması, Türkiye'nin egemenliğini sınırlandıran unsurların ortadan

kalkması, Boğazların tamamen Türkiye'nin denetimine girmesi, olarak sıralayabiliriz.